

स्वामी मुक्तानंदांच्या वचनांवर ध्यान

ईस्टर पर्वाप्रीत्यर्थ सिद्धयोग सत्संग

ईशा सरदेसाई यांच्याद्वारे लिखित

जीवन मिळाल्याबद्दल कृतज्ञता

ईस्टर पर्वाप्रीत्यर्थ आयोजित सिद्धयोग सत्संगात 'चित्शक्ती विलास' या ग्रंथामधील जो उतारा वाचण्यात आला, त्या उताऱ्यात बाबा मुक्तानंद एका महापुरुषाच्या बाबतीत घडलेल्या प्रसंगाविषयी सांगतात, ज्यांचा अंतकाळ निकट आला होता. उताऱ्याच्या आरंभी बाबा लिहितात :

महात्माजींना कालज्ञानाद्वारे आपल्या अंतकाळाबद्दल समजले होते. प्रयाणकाळी ते सर्वांना भेटले आणि सर्वांकडे त्यांनी आशीर्वाद मागितला, सर्वांची क्षमा मागितली. सर्व उपस्थितांना धन्यवाद दिले. तदनंतर सर्व दिशांना, पंचमहाभूतांना आणि विद्यादाता गुरूंना नमस्कार [केला] . . . .^१

हे वर्णन मला अतिशय हृदयस्पर्शी वाटते. मला असे वाटते की, अंतकाळ जवळ आला आहे हे समजल्यावर ते महापुरुष जे करण्याचा निर्णय घेतात, त्यावरून त्या महापुरुषाबद्दल आणि ते आपले जीवन कसे जगले याबद्दल आपल्याला बरेच काही जाणून घेता येते. ते स्वतःच्या नशीबाला दोष देत नाहीत; शिवाय हा इहलोक सोडण्यापूर्वी त्यांना जे-जे पाहता आणि करता येईल, त्यासाठी धडपड करून ते काळाशी स्पर्धा करत नाहीत. आपल्या अंतिम क्षणांचा उपयोग ते कृतज्ञता व्यक्त करण्यासाठी करतात. माझ्या मते, यावरून असे दिसून येते की, त्या महापुरुषाने खरे आणि चिरस्थायी आंतरिक समाधान प्राप्त केले होते आणि ते आपल्या जीवनाविषयी संतुष्ट होते. यातून त्यांची आत्यंतिक विनम्रतादेखील दिसून येते.

का कुणास ठाऊक, त्या महापुरुषाचे आयुष्य पूर्णपणे 'सुखद आणि साधेसोपे' राहिले असेल याबद्दल मला शंका वाटते. तुम्ही जर संतांच्या जीवनाविषयी वाचले असेल—मग ते कोणत्याही परंपरेतील असोत—तर तुमच्या लक्षात आले असेल की, असे असण्याची शक्यता फारच कमी आहे. 'चित्शक्ती विलास' या ग्रंथामध्ये बाबा सांगतात की, भारत भ्रमणादरम्यान त्यांना भेटलेल्या अनेक संतांकडे बाह्यतः त्यांच्या स्वतःच्या म्हणता येतील अशा अतिशय थोड्या गोष्टी असत. उदाहरणार्थ, बाबा आपल्याला सांगतात की, महान सिद्धपुरुष झिप्रुअण्णा "पडक्या घरात किंवा मोडक्यातोडक्या

झोपडीत, लोकवस्तीपासून दूर . . . राहत असत.”^२ महान सिद्ध हरिगिरी बाबा सर्वज्ञ होते. ते वेगवेगळ्या प्रकारची चांगली वस्त्रे व पायात उत्तम जोडे घालत असत, तरीही ते नदीकाठी फिरत आपले दिवस घालवत. जिथे कुठे भूक लागे, तिथे आजूबाजूच्या एखाद्या व्यक्तीकडून मागून भोजन प्राप्त करत असत.^३

या उताऱ्यात बाबांनी ज्या महापुरुषाविषयी सांगितले आहे, ते या संसारातील म्हणजे या भवसागरातील केवळ एक मनुष्य असल्यामुळे त्यांनादेखील अनेक समस्यांचा सामना नक्कीच करावा लागला असेल. असे म्हणण्याचे तात्पर्य हे आहे की, त्या सांसारिक समस्यांखेरीज, त्यांनी स्वतःच्या जीवनात जो विशिष्ट मार्ग अनुसरला, त्यात आलेल्या इतर अनेक आव्हानांबद्दल तर न बोललेलेच बरे. तरीदेखील त्या महापुरुषाच्या वाणीमध्ये नाराजीचा लवलेशही नव्हता, हक्क मागण्याचा मागमूसही नव्हता.

आपण यातून शिकू शकतो. मला असे वाटते की, आपण जीवनाकडून असलेल्या आपल्या मागण्यांचा जेव्हा त्याग करतो, आपले जीवन विशिष्ट प्रकारे दिसावे वा अनुभवास यावे हा आपला अट्टाहास जेव्हा आपण सोडून देतो, तेव्हा हे जग आपल्याला विपुलतेने जे देते आहे, ते आपण आणखी खुल्या मनाने अनुभवू शकतो. आपली उत्पत्ती या ब्रह्मांडाच्या पदार्थातून, यातील तत्त्वांच्या विशिष्ट संयोगातून झाली आहे. त्याच तत्त्वांमध्ये आपण अखेरीस पुन्हा विलीन होऊ. उत्पत्ती आणि विलय, या दोहोंच्या दरम्यान घडणाऱ्या प्रत्येक गोष्टीकडे आपण जर एक भेट म्हणून पाहिले, तर काय होईल?—दुसऱ्या शब्दांत सांगायचे झाल्यास, आपण जर या वैभवशाली, गोंधळात टाकणाऱ्या जीवनाकडे, त्याच्या सर्व चढउतारांकडे एक भेट म्हणून पाहिले, तर? आपल्याला दिले गेलेले एक वचन म्हणून नव्हे किंवा जीवन जगण्यासाठी आपल्या हक्काची एक रक्कम आपल्याला मिळणे बाकी आहे अशा समजूतीनेही नव्हे, तर आपण याकडे एक संधी म्हणून पाहिले तर? ईस्टर पर्वाप्रीत्यर्थ झालेल्या सत्संगानंतर मी याच गोष्टीवर चिंतनमनन करते आहे—आणि त्याहूनही विशेष म्हणजे अलीकडेच सिद्धयोग मार्गाच्या वेबसाइटवर पोस्ट झालेली, बाबांनी सांगितलेली ‘मानव-जीवन का मूल्य’ ही गोष्ट पुन्हा वाचल्यानंतर तर मी या गोष्टीवर अधिक सखोलतेने चिंतनमनन करते आहे.

आपले पुस्तक *Courage and Contentment* [करेज अँड कन्टेंटमेंट]मध्ये श्रीगुरुमाई विचारतात, “तुम्ही धरतीवर अलगदपणे पावले टाकता, की जोराने?”^४ मी बरेचदा या प्रश्नावर विचार करते. आणि यामुळे मला प्रेरणा मिळते की, मी स्वतःला आणि तुम्हाला *आणखी* प्रश्न विचारावेत.

तुम्ही लोकांबद्दल, स्थानांबद्दल, परिस्थितींबद्दल, तुमच्या जीवनातील लहानमोठ्या गोष्टींबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करण्याचा अभ्यास कशा प्रकारे करता? तुम्ही वसंताच्या उमंगोत्साहाला श्वासात भरून घेण्यासाठी वेळ काढला आहे का—जेणेकरून तुमच्या प्रत्येक पेशीमध्ये या उत्कृष्ट ऋतूचा चैतन्यमय सुगंध दरवळेल?

© २०२६ एस. वाय. डी. ए. फाउंडेशन®. सर्वाधिकार सुरक्षित.

^१ स्वामी मुक्तानंद, *चित्शक्ती विलास : एक आध्यात्मिक आत्मकथा*, [चित्शक्ती पब्लिकेशन्स, २०२२], पृ. २६२.

^२ स्वामी मुक्तानंद, *चित्शक्ती विलास*, पृ. ११५.

^३ स्वामी मुक्तानंद, *चित्शक्ती विलास*, पृ. १०६.

^४ गुरुमाई चिद्विलासानंद, *Courage and Contentment: A Collection of Talks on Spiritual Life* [साउथ फॉल्सबर्ग, न्यूयॉर्क : एस. वाय. डी. ए. फाउंडेशन, १९९९], पृ. ४.